

Handlingsplan 2026–2030

NORRBOTTENS LIVSMEDELSSTRATEGI, NÄRA MAT

Samarbetspartners:

*Tillsammans får vi
Norrbotten att växa!*

**UTVECKLA
NORRBOTTEN**
EN DEL AV REGION NORRBOTTEN

Handlingsplan 2026–2030 - Norrbottens livsmedelsstrategi, Nära mat.

Foto omslagsbild: Malin Naess.

Författare: Malin Naess.

Kontakt: Länsstyrelsen i Norrbottens län, 971 86 Luleå.

Telefon: 010-225 50 00.

E-post: norrbotten@lansstyrelsen.se

Internet: www.naramat.nu

Innehåll

MER NORRBOTTNISK MAT PÅ TALLRIKEN!	4
STRATEGISKA MÅL	5
ÅTGÄRDER OCH AKTIVTETER	9
Mål 1 Ökad lönsam produktion av norrbottnisk mat	10
Mål 2 Ökat värde från produktion av norrbottnisk mat	17
Mål 3 Höjd livsmedelsberedskap i Norrbotten, med produktion som är motståndskraftig mot risker	22
Mål 4a Kunderna köper mer norrbottnisk mat genom ökad kunskap om hållbar konsumtion	28
Mål 4b Kunderna köper mer norrbottnisk mat genom en utvecklad och attraktiv norrbottnisk matmarknad	33
Mål 5 Produktionen av norrbottnisk mat ska ha en större del i samhällets utveckling och planering	38
Mål 6 Norrbottnisk mat bidrar till att utveckla cirkulär ekonomi	45
METOD	49

Mer norrbottensk mat på tallriken!

Så lyder visionen i Norrbottens livsmedelsstrategi *Nära Mat*. Med en framåtsträvande handlingsplan och gemensamma krafter kan vi nå visionen.

Den här handlingsplanen är framtagen för att konkretisera Norrbottens livsmedelsstrategi *Nära Mat*, och omsätta visionen *Mer Norrbottensk Mat på tallriken* till verkstad. Den bygger på insikten att livsmedelsindustrin är en framtidsbransch i Norrbotten, och att det krävs samarbete mellan beslutsfattare, producenter, livsmedelsaktörer och konsumenter för att lyckas.

För att ta nästa steg krävs både politisk vilja och praktisk handling. Vi vet att många företag, branschorganisationer, offentliga aktörer och engagerade individer redan arbetar i den riktning som strategin pekar ut. Med denna handlingsplan vill vi skapa långsiktiga förutsättningar för att hela livsmedelssystemet i Norrbotten ska kunna utvecklas och blomstra.

Livsmedelssektorn är en av samhällets allra viktigaste infrastrukturer. Grundläggande för vår försörjning, vår beredskap och gemensamma hållbarhetsomställning. Tillsammans kan vi forma ett livsmedelssystem där norrbottensk mat är en självklar byggsten för hållbar tillväxt, stärkt konkurrenskraft, resiliens och levande landsbygd.

Samverkan och samarbete mellan aktörerna i livsmedelssystemet är en förutsättning för att nå dit.

Strategiska mål

– vägen mot mer norrbottensk
mat på tallriken

Norrbottens livsmedelsstrategi *Nära Mat* presenterar en gemensam vision och målbild för hur länets aktörer tillsammans ska stärka livsmedelssektorns utveckling och tillväxt fram till 2030.

Strategin omfattar hela värdekedjan från jord till bord med fokus på företagens lönsamhet och konkurrenskraft. För att nå visionen *Mer norrbottnisk mat på tallriken* har sex strategiska mål formulerats:

1. ökad lönsam produktion av norrbottnisk mat
2. ökat värde från produktion av norrbottnisk mat
3. höjd livsmedelsberedskap i Norrbotten, med produktion som är motståndskraftig mot risker
4. kunderna köper mer norrbottnisk mat genom
 - a. ökad kunskap om hållbar konsumtion
 - b. en utvecklad och attraktiv norrbottnisk matmarknad
5. produktionen av norrbottnisk mat har en större del i samhällets utveckling och planering
6. norrbottnisk mat bidrar till att utveckla cirkulär ekonomi

Handlingsplanen konkretiserar de åtgärder och aktiviteter som behövs för att uppnå de strategiska målen. Handlingsplanen är den andra sedan strategin lanserades och har uppdaterats mot bakgrund av behov och omvärldsläge. Handlingsplanen har en tydlig koppling till andra strategier och styrdokument, och bidrar till att mål i dessa uppnås, bland annat:

Regional utvecklingsstrategi, Norrbottensstrategin 2040, där lokal försörjningsförmåga, resiliens samt ett livskraftigt och hållbart näringsliv står i fokus. Handlingsplanen är en direkt förlängning av Norrbottensstrategin.

Strategi för smart specialisering i Norrbotten, vars mål är att peka ut en riktning som säkrar en hållbar tillväxt och framtida konkurrenskraft i Norrbotten. Lokal livsmedelsförsörjning är prioriterat och har koppling till flera av strategins fokusområden.

Norrbottens besöksnärsstrategi - Strategisk färdplan mot 2030 för Sveriges arktiska resmål, där lokal mat ses som en tillgång för platsens identitet och attraktivitet.

Regional folkhälsostrategi, där goda matvanor och tillgång till bra råvaror är en grundpelare.

Nationell Livsmedelsstrategi 2.0, där ökad robusthet i livsmedelskedjan, exportfrämjande samt svensk kvalitet och gastronomi pekas ut som nya viktiga fokusområden. Nära Mat anpassar den nationella strategin till lokala och regionala förutsättningar och behov.

Agenda 2030:s globala mål. Bland annat bidrar handlingsplanen till att uppfylla målen om hållbar konsumtion och produktion (mål 12), hållbar industri, innovation och infrastruktur (mål 9) och jämlikhet (mål 10).

Vem genomför åtgärderna?

Målgruppen för handlingsplanen är alla som kan bidra till att genomföra strategin i hela värdekedjan från producent till konsument och möjliggörare i hela livsmedelssystemet.

Principskiss av livsmedlens värdekedja – från primärproduktion till konsument

Genomförandet sker enskilt, i samverkan och via samarbeten - av livsmedelsföretagare, företagsfrämjande och rådgivande aktörer, finansiärer, forsknings- och utbildningsaktörer, civilsamhälle, myndigheter, kommuner, politiker med flera, på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Livsmedelsföretagare avser alla företag som bedriver verksamhet kopplad till något steg i livsmedelskedjan, exempelvis produktion, förädling, distribution, servering eller försäljning av mat.

Norrbottens livsmedelsstrategi *Nära Mat* och handlingsplanen ger en tydlig riktning för det gemensamma arbetet framåt. Samordningen sker under det gemensamma paraplyet *Nära Mat*. Samarbetspartners är Länsstyrelsen i Norrbottens län, Region Norrbotten, Förbundet Norrbottens kommuner och LRF Norrbotten

En stor del av genomförandet sker genom projektorganisationer, där flera aktörer tillsammans, tex företag, organisationer, offentlig sektor och akademi, driver tidsbegränsade utvecklings- och samverkansprojekt. Dessa utgör en viktig operativ resurs i livsmedelsstrategins genomförande. Samtidigt behöver också strategins målsättningar integreras i privata och offentliga organisationers ordinarie verksamheter och processer för att skapa långsiktighet, kontinuitet och politisk förankring.

Handlingsplanen ska gynna företagen

I slutändan är det framför allt företagen som ska dra nytta av handlingsplanens effekter. De flesta åtgärder syftar därför – direkt eller indirekt - till att stärka företagets lönsamhet, konkurrenskraft och hållbara utveckling. Hela värdekedjan från jord till bord är viktig.

Samverkan, samarbete och samordning - för ett hållbart livsmedelssystem!

Livsmedelssystemet är ett komplext nätverk av aktörer som är beroende av varandra. En förutsättning för att skapa ett långsiktigt hållbart livsmedelssystem är att vi arbetar tillsammans. Genom **samverkan** skapar vi förståelse och kunskapsutbyte mellan olika aktörer i värdekedjan medan **samarbeten** gör det möjligt att utveckla gemensamma lösningar. **Samordning** säkerställer helhetssyn och långsiktighet, att initiativ och mål pekar i samma riktning och att resurser används effektivt.

FOTO: Mostphotos.

Åtgärder och aktiviteter

Detta kapitel beskriver de åtgärder och aktiviteter som konkretiserar strategins mål. Här presenteras prioriterade insatser och samarbeten som ska bidra till en hållbar, konkurrenskraftig och resilient livsmedelssektor i regionen.

Mål 1

Ökad lönsam produktion av norrbottnisk mat

Målet är att öka volymen av norrbottnisk mat och att lönsamheten i företagen är god. För att öka volymen betydligt krävs fler företag och ökad produktion i befintliga företag. Det krävs också betydande lönsamhet i företagen.

FOTO: Mostphotos.

Effekter som ska uppnås enligt handlingsplanen:

- Ökad produktion i befintliga företag som bidrar till norrbottnisk mat.
- Fler företag som bidrar till mer norrbottnisk mat.
- Utvecklade finansieringslösningar.

Effekter uppnås i huvudsak genom strategiskt arbete med kompetensförsörjning och att skapa attraktiva förutsättningar för företag. Till exempel utvecklade metoder och processer för effektiv produktion, hållbar företagsledning och utvecklade finansieringslösningar.

Hur når vi målet?

Affärsutveckling i livsmedelskedjan

Genomföra kompetenshöjande insatser inom affärsutveckling för att stärka företagens konkurrenskraft, innovationsförmåga, produktivitet och lönsamhet. Insatserna ska bidra till ett mer hållbart företagande med stärkt ledarskap och affärskompetens. Insatserna omfattar exempelvis:

- **Utbildningsinsatser och affärsutvecklingsprogram** inom strategisk företagsledning, entreprenörskap, ekonomi, marknad, produktion, organisation, innovation och hållbarhet.
- **Kompetensutveckling på individ- och företagsnivå** för att analysera produktionsprocesser, identifiera förbättringsområden och införa effektivare rutiner och metoder.
- **Aktiviteter som inspirerar företagen** och främjar erfarenhetsutbyte och lärande, exempelvis föredrag, studiebesök och erfarenhetsgrupper
- **Aktiviteter för att stimulera utveckling** av nya hållbara affärsmodeller som bidrar till ett konkurrenskraftigt och resiliellt näringsliv.
- **Åtgärder för att utveckla det företagsfrämjande systemet.** Till exempel insatser som stärker strukturer och tydliggör prioriteringsgrunder på lokal, regional, nationell och EU-nivå, där livsmedelsföretagens behov samlas in och används till grund för att utveckla det företagsfrämjande systemet.

✓ **Genomförare:** främjar- och rådgivningsorganisationer, utbildningsaktörer, Länsstyrelsen, kommuner.

Får på bete i Bondersbyn. FOTO: Matilda Holmqvist/Johnér.

Stärkt kunskapsöverföring och rådgivning

Insatser för att höja rådgivares och utbildares kompetens så att de kan möta företagets behov av aktuell, forskningsbaserad och praktiskt tillämpbar kunskap. Det kan omfatta ökad samverkan mellan universitet, rådgivningsorganisationer och andra branschaktörer – både regionalt och nationellt – för att utveckla och sprida ny kunskap.

✓ **Genomförare:** Akademi, forskningsaktörer, rådgivningsorganisationer, Länsstyrelsen.

Diversifierad livsmedelsproduktion

Genomföra insatser för att främja diversifiering för ökad lönsamhet och robustare produktion. Exempelvis genom affärsrådgivning till företag som vill bredda sin verksamhet med fler produkter, metoder eller verksamhetsgrenar. Det kan exempelvis vara nya odlingsmetoder, förädling, besöksnäring-verksamhet och lokal energiproduktion. Stöd kan ges i form av kunskap, affärsmodeller, marknadsvalidering, investeringskalkyler och riskanalyser.

✓ **Genomförare:** Främjar- och rådgivningsorganisationer, forskningsaktörer, Länsstyrelsen, kommuner.

Demoodlingar och försök

Demoodlingar, sortförsök och fältförsök för att öka kunskapen om olika odlingsmetoder och system inom trädgårdsodling, såväl konventionella, ekologiska som regenerativa tillvägagångssätt. Syftet är att testa och utvärdera metoder, grödor och odlingsystem anpassade för norrländska förhållanden och förändrat klimat, samt för att bedöma möjligheter till lönsamhet, effektivitet och skalbarhet för olika typer av företag. Resultaten sprids genom fältvandringar, studiebesök och utbildningsinsatser.

✓ **Genomförare:** Rådgivningsorganisationer, forskningsaktörer.

Utveckla finansieringslösningar för livsmedelsföretag

Åtgärder för att utveckla finansieringslösningar för livsmedelsföretag. Det kan inkludera att etablera en regional livsmedelsfond, införa regionala kreditgarantier, erbjuda mikrostöd samt innovations- och utvecklingscheckar, möjliggöra saminvesteringar i gemensam infrastruktur och att skapa en regional finansieringslots som guidar företag till rätt stöd och kapital.

✓ **Genomförare:** Regionen, näringslivsbolag, regionala finansieringsaktörer, främjarorganisationer, lokala banker.

Melker och Oscar Innala, Lilla Fiskebodan Seskarö. FOTO: Anastasiia Hurza, för Hej Hemby.

Fler företag och ägar- och generationsskiften

Genomföra åtgärder som stimulerar fler företagsetableringar och underlättar ägar- och generationsskiften inom livsmedelssektorn. Insatserna kan omfatta finansieringslösningar, nätverks- och kunskapsfrämjande aktiviteter, informationsinsatser samt processstöd för nya aktörer. Exempel på åtgärder är:

- **Kommunikationsinsatser och event** för att sprida goda exempel samt informera om utbildningar, företagsstöd och pågående satsningar.
 - **Finansieringslösningar för nystartade livsmedelsföretag** och utveckling av lösningar som stärker befintliga företags konkurrenskraft.
 - **Nätverkssamordning för unga entreprenörer** för erfarenhetsutbyte och lärande.
 - **Aktiviteter och samverkan** för att höja yrkesstatusen som anställd eller företagare inom livsmedelskedjan.
 - **Processstöd och rådgivning**, tex digitalt, för personer som vill starta småskalig primärproduktion, med möjlighet till flerspråkig tillgång.
- Genomförare:** Länsstyrelsen, Regionen, kommuner, rådgivnings- och främjarorganisationer.

Ökad spannmålsproduktion och spannmålsförädling

Insatser för ökad produktion och förädling av spannmål i Norrbotten. Det kan vara riktade kompetensinsatser, rådgivning och samverkansprojekt som stärker företagens kunskap i hela kedjan från sortval och sådd, till skörd, torkning och lagring. Insatser bör även göras för att stärka infrastrukturen för spannmålets hela värdekedja till färdig produkt, och att hantera bristen på kvarnar och förädling av spannmål. Exempelvis genom att stödja lokala eller mobila lösningar för kvarnar och genom produktutvecklingsinsatser.

✓ **Genomförare:** rådgivningsorganisationer, forskningsaktörer, Regionen, Länsstyrelsen.

Kompetensförsörjning inom livsmedelssektorn

Åtgärder som bidrar till att skapa långsiktiga stödstrukturer för ett strategiskt och samordnat arbete med kompetensförsörjning inom livsmedelssektorn. Genom ett samlat och strukturerat arbetssätt skapas förutsättningar för en hållbar kompetensförsörjning som stärker hela livsmedelskedjan i Norrbotten. Målet är att underlätta för nya livsmedelsföretag att etableras i Norrbotten och att fler personer ska vilja och ges möjlighet att arbeta inom sektorn.

Insatserna omfattar exempelvis att

- etablera ett **regionalt branschråd** för livsmedelssektorn
- **kartlägga och analysera kompetensbehov** kommunvis och inom olika delbranscher
- **kartlägga tillgängliga jordbruksmarker**, gårdar, produktionslokaler och produktionsplatser, även verksamheter inom vattenbruk för att kunna matchas med potentiella livsmedelsföretagare - regionalt, nationellt och internationellt (se även mål 5, inventering och visualisering av regionens livsmedelsproduktion).

När kompetensbehovet är kartlagt kan en strategi och handlingsplan tas fram för att möta identifierade behov. Handlingsplanen bör inkludera åtgärder för att öka branschens attraktionskraft, stärka utbildnings- och praktikvägar samt underlätta rekrytering av internationell och nyanländ arbetskraft.

✓ **Genomförare:** Regionen, kommuner, utbildningsaktörer, främjarorganisationer, livsmedelsföretag, Nära Mat.

Öka jämlikhet och rekrytera rätt

Insatser för att främja social hållbarhet, jämlikhet, jämställdhet och inkludering, som bidrar till att livsmedelsföretag utvecklas till attraktiva arbetsplatser. Genom att stärka mångfald, säkerställa likvärdiga villkor och skapa en trygg och hälsofrämjande arbetsmiljö stärks branschens konkurrenskraft och långsiktiga hållbarhet.

✓ **Genomförare:** Rådgivnings- och främjarorganisationer, Länsstyrelsen, kommuner.

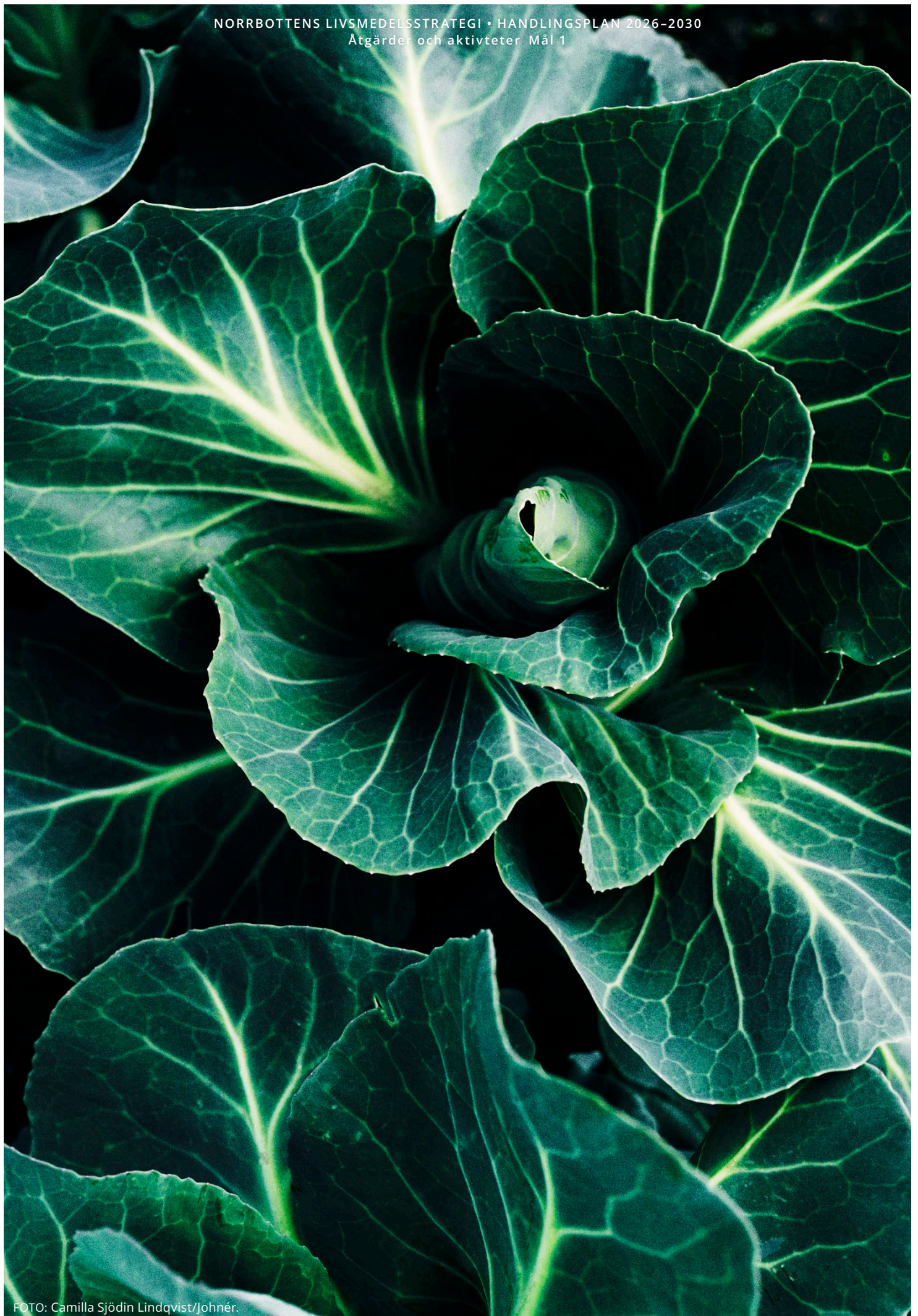
Hanh Honh med brysselkål från Rognäs trädgård. FOTO: Susanne Jonsson.

Kompetenslyft och samverkansstöd för trädgårdsodlare

Genomföra insatser för att stärka kompetens, samarbete och utvecklingskraft för trädgårdsodlare i Norrbotten. Åtgärden omfattar kompetensutveckling för odlare i alla faser – från uppstart till etablerad verksamhet – med fokus på odlingsteknik, företagsutveckling och försäljning. Exempelvis utbildningar och demonstrationer som stärker kunskap om hela värdekedjan, från odling och skörd till hantering, lagring, förädling och försäljning, samt praktisk testning av maskiner, redskap och ny teknik, exempelvis småskaliga planterings- och skördemaskiner, robotar för ogrärensning och kyl- och lagringslösningar.

Även insatser för att stödja samverkan och samarbete mellan odlare i Norrbotten. Exempelvis skapa mötesplatser för erfarenhetsutbyte och mentorskap, och utveckla gemensamma lösningar för maskin- och teknikpooler, inköp av utsäde och material, tvättning, packning, lagring och samordnad försäljning. Målet är att underlätta samarbete vid större investeringar, utveckla hållbara kanaler för avsättning av produkter och att stärka lönsamheten.

Genomförare: Rådgivnings- och främjarorganisationer, Länsstyrelsen, kommuner.

Mål 2

Ökat värde från produktion av norrbottnisk mat

Målet är att värdet från produktionen av norrbottnisk mat ska öka per enhet. För att få ut ett ökat värde från produktionen krävs att ett ökat värde kan tas ut från marknaden. Kunderna behöver upptäcka och förstå det större värdet hos produkten. Investeringar i ny teknik och innovation stärker företagens effektivitet, uppskalningsförmåga och exportberedskap. Utvecklingsarbete i kombination med kompetensutveckling driver på utvecklingen i värdekedjan.

Agnes Otterbech visar prisbelönta ostar från Mathantverket Vuollerim. FOTO: Mathantverket Vuollerim.

Effekter som ska uppnås enligt handlingsplanen:

- Synligheten för norrbottniska mervärden och matkultur har ökat.
- Värdet från produktionen av norrbottnisk mat har ökat per enhet.

Effekter uppnås i huvudsak genom ökad kommunikation kring norrbottniska mervärden, ökad produkt- och marknadsutveckling och arbete för effektivisering, till exempel genom innovationer och ny teknik.

Hur når vi målet?

Stärka varumärket för norrbottnisk mat

Åtgärder för att utveckla en tydlig och sammanhållen varumärkesprofil för norrbottnisk mat, baserad på regionens unika mervärden som hög kvalitet, håll-barhet och gastronomisk identitet. Arbetet kan inkludera att skapa ett sigill eller motsvarande märkning som garanterar norrbottniskt ursprung. Insatserna omfattar även kommunikation och aktiviteter för att implementera varumärket inom restaurang, handel, offentliga måltider och besöksnäring, med syftet att etablera en stark och sammanhållen identitet för norrbottnisk mat.

✓ **Genomförande:** Nära Mat, rådgivnings- och främjarorganisationer, livsmedelsföretag.

Öka kunskapen om marknadsföring och försäljning hos företagen

Stärka företagens kunskap om marknadsföring, digitala kanaler, försäljning och öka förståelsen för kundvärde, marknadssegment och marknadskanaler.

Särskilt fokus kan läggas på att stödja företagen att lyfta fram norrbottniska mervärden för att skapa unika och attraktiva varumärkeskoncept och erbjudanden. Exempelvis genom att utgå ifrån Nära Mats ”8 anledningar att välja norrbottnisk mat”.

Aktiviteter kan omfatta utbildningar, workshops, praktiskt stöd och rådgivning.

✓ **Genomförare:** Rådgivnings- och främjarorganisationer.

Ökad effektivitet och uppskalning genom ny teknik och innovation

Insatser som främjar investeringar i ny teknik och innovation som stärker livsmedelsföretagens effektivitet, uppskalningsförmåga och exportförmåga. Insatserna ska stödja företag i att våga och kunna investera i modern produktionsteknik, ökad kapacitet och produktutveckling för nya marknader. Arbetet kan omfatta rådgivning, förändringsledning, finansieringsstöd och samverkan med forsknings-, innovations- och exportfrämjande aktörer.

✓ **Genomförare:** Forskningsaktörer, främjar- och rådgivningsorganisationer, exportfrämjande aktörer, Regionen, livsmedelsföretag.

Produkt- och marknadsutveckling

Genomföra insatser som stimulerar innovation och produkt- och marknadsutveckling i hela livsmedelskedjan, för att öka värdet av norrbottniska livsmedel och möta nya kundbehov och marknadstrender.

Aktiviteter kan omfatta tekniska innovationer, nya grödor och metoder i primärproduktionen, gemensamma testbäddar och innovationsnoder för att utveckla och förädla livsmedelsprodukter samt att skapa innovativa varumärken och koncept.

Genom studiebesök och plattformar för samarbete, erfarenhetsutbyte och gemensam problemlösning stärks innovationsförmåga och utveckling mot en mer konkurrenskraftig och hållbar livsmedelssektor i Norrbotten.

✓ **Genomförare:** Forskningsaktörer, främjar- och rådgivningsorganisationer, livsmedelsföretag.

Kalvmärkning under sarvslakt, Guorbak, Sirges sameby. FOTO: Carl-Johan Utsi.

Bevara och utveckla norrbottniskt mathantverk

Åtgärder för att bevara, utveckla och sprida kunskap om både innovativt och traditionellt mathantverk, ren- och viltförädling, förädling av vilda och odlade bär, samt traditionella fiskemetoder.

Det kan omfatta teoretiska och praktiska utbildningar i slakt, styckning, fiskemetoder och förädlingstekniker, samt dokumentation och kunskapsspridning om lokala råvaror, metoder och mathantverk. Insatserna kan även omfatta rådgivning, utbildningsstöd eller bildande av kunskapsnoder för att höja kompetens och innovation inom mathantverk. Genom samarbete mellan producenter, mathantverkare, utbildningsaktörer och besöksnäring stärks och sprids kunskapen om kulturarv, kvalitet och traditionella mathantverk och ett högre värde av maten skapas.

✓ **Genomförare:** Utbildningsaktörer, besöksnäringens aktörer, främjar- och rådgivningsorganisationer, kommuner, Nära Mat.

FOTO: Mostphotos.

Ökad export av norrbottniska livsmedel

Genomföra en samlad satsning som ökar exportpotentialen för livsmedel från Norrbotten och Arktiska Sverige.

Satsningen omfattar insatser som stärker stödstrukturen för livsmedelsexport, som att skapa en samverkansplattform för livsmedelsexport med representanter från exportfrämjande aktörer, region, företag, organisationer. Det kan omfatta att kartlägga och analysera norrbottniska livsmedelsföretags exportpotential, matcha regionala försörjningsbehov mot produkter med exportvärde. Skapa strukturer som kan stödja företagen med att etablera internationella samarbeten samt i att utveckla effektiva logistiklösningar som underlättar exportflöden. Det kan vara riktat stöd till livsmedelsföretag i form av rådgivning, marknadsvalidering, nätverksbyggande aktiviteter och anpassade finansieringslösningar som underlättar internationalisering, export, riskhantering och tillgång till kapital.

Insatser omfattar även gemensam marknadsföring och paketering för att öka intresset och efterfrågan på både nationella och internationella marknader. Exempelvis via en gemensam marknadsföringsplattform för mat från Norrbotten eller "Food of Arctic Sweden" eller motsvarande, där även Västerbotten kan ingå, som lyfter regionens unika mervärden och exporterade livsmedelsföretag

Genomförare: Regionala exportfrämjande aktörer, Business Sweden, kommuner, livsmedelsföretag, besöksnärlingsorganisationer, Nära Mat.

Mål 3

Höjd livsmedelsberedskap i Norrbotten, med produktion som är motståndskraftig mot risker

Målet är en robust och resilient norrbottensk livsmedelsproduktion med väl fungerande värdekedjor som tryggar tillgången på mat och vatten både i normalläge och vid samhällsstörningar och kriser. En robust och resilient livsmedelsproduktion innebär en ökning i produktion och att säkerställa leveransförmåga till konsument även vid samhällsstörningar.

FOTO: Istockphoto.

Effekter som ska uppnås enligt handlingsplanen:

- Säkerställa tillgång till livsmedel och vatten till Norrbottens invånare.
- Utvecklade risk- och sårbarhetsanalyser.
- Ökad verksamhet kring klimatanpassning i livsmedelskedjan.

Effekter uppnås genom att säkerställa resilienta och robusta värdekedjor som fungerar både i normalläge och vid samhällsstörningar och kriser, genom att främja en ökad regional produktion av livsmedel och insatsvaror och att identifiera och hantera risker i värdekedjan.

Hur når vi målet?

Stärkt samverkan och samordning inom livsmedelsberedskapen

Stärka samverkan och samordning mellan offentlig sektor och företag inom livsmedelskedjan – tex inom produktion, distribution, detaljhandel - för att höja resiliens och robusthet i livsmedelskedjan. Det kan omfatta informationsdelning, gemensam planering och prioritering, gemensamma risk- och sårbarhetsanalyser, samt övningar som stärker beredskap och motståndskraft vid störningar. Det bör även inkludera småskaliga producenter och mathantverkare, och att ta tillvara lokala och traditionella kunskaper.

Genomförare: Länsstyrelsen, Regionen, kommuner, livsmedelsföretag.

Säkerställa tillgång till insatsvaror

Åtgärder för att utveckla regionala lösningar för lagring och distribution av insatsvaror livsmedelssektorn samt för att främja forskning och innovation som ökar produktionen av inhemska insatsvaror. Exempelvis foder, växtnäring, utsäde, drivmedel och andra grundläggande råvaror för livsmedelsproduktion. Åtgärden ska minska importberoendet och stärka sektorns robusthet.

Genomförare: Forskningsaktörer, Länsstyrelsen, Regionen, kommuner, främjar- och rådgivningsorganisationer.

Integrera livsmedels- och dricksvattenförsörjningen i det regionala och kommunala beredskapsarbetet

Insatser för att integrera livsmedel- och dricksvattenförsörjningen i arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser, beredskapsplaner och kontinuitetsplaner på regional och kommunal nivå. Det kan omfatta att:

- Kartlägga lokala aktörer och etablera samverkansstrukturer.
- Planera för distribution till prioriterade verksamheter och sårbara grupper.
- Säkerställa el-, vatten- och transporttillgång vid störningar.
- Främja lokal livsmedelsproduktion och beredskapsinriktad offentlig upphandling.
- Samverka med frivilligorganisationer för krisdistribution.
- Informera invånare om hushållsberedskap och livsmedelshantering vid kris.
- Säkerställa tillgången till jordbruksmark genom att integrera livsmedelsförsörjning i de kommunala översiktsplanerna.

Genomförare: Länsstyrelsen, kommuner, Regionen.

Lokal beredskapslagring

Genomföra pilotprojekt för lokal beredskapslagring. Det omfattar exempelvis att kartlägga befintlig lagrings- och distributionskapacitet, utvärdera möjliga affärsmodeller och avtalslösningar med lokala lantbrukare samt analysera juridiska och praktiska förutsättningar för implementering. Resultatet ska vara ett kunskapsunderlag som kan ligga till grund för beslut om etablering och drift av lokal beredskapslagring.

- ✓ **Genomförare:** Kommuner, Regionen, länsstyrelsen, främjar- och rådgivningsorganisationer, forskningsaktörer.

FOTO: Mostphotos.

Gränsöverskridande samarbeten

Genom internationella, nationella och regionala samarbeten ska beredskapen för livsmedel och vatten i norra Sverige samordnas och stärkas. Åtgärden skapar effektiva strukturer för samarbete, informationsutbyte och krisberedskap över läns- och landsgränser. Genom att planera gemensamt, dela resurser, och utveckla robusta logistik- och försörjningskedjor ökar motståndskraften mot störningar i livsmedelsförsörjningen. Det kan ske genom att etablera samverkansforum, dela information, gemensamma risk- och sårbarhetsanalyser samt övningar som stärker beredskap och motståndskraft vid störningar.

- ✓ **Genomförare:** Länsstyrelsen i samverkan med relevanta myndigheter, kommuner, organisationer och livsmedelsföretag.

FOTO: Mostphotos.

Nödvattenförsörjning

Genomföra övningar och utbildningar med inriktning på nödvatten för att trygga tillgången på rent vatten i händelse av samhällsstörningar.

✓ **Genomförare:** Länsstyrelsen, kommuner.

Kompetenshöjning inom riskanalys och riskhantering för livsmedelsproducerande företag

Genomföra kompetenshöjande insatser för att stärka näringslivets kunskap om riskanalys och riskhantering. Fokus ligger på att identifiera och hantera risker kopplade till produktion, leveranskedjor, personal, teknik och marknad. Målet är att företagen utvecklar egna riskhanteringsplaner och stärker sin beredskap och kontinuitetshantering vid störningar. Det kan exempelvis omfatta utbildningar och övningar.

✓ **Genomförare:** Länsstyrelsen, kommuner, främjar- och rådgivningsorganisationer.

Lokal energiförsörjning och energieffektivisering

Genomföra insatser som främjar lokal och resilient energiförsörjning hos livsmedelsproducerande företag. Åtgärden kan omfatta förstudier och pilotprojekt som stödjer företag i att utvärdera och implementera energilösningar som ökar driftssäkerhet och minskar sårbarhet vid störningar. Fokus ligger på att ge stöd i beslutsprocesser, ekonomiska kalkyler (ROI) och praktiskt genomförande, med målet att stärka livsmedelssektorns beredskap och självförsörjningsförmåga vid kris eller avbrott i energitillförseln.

✓ **Genomförare:** Främjar- och rådgivningsorganisationen, forskningsaktörer

Teknikstöd för klimatsmart och resilient matproduktion

Genomföra insatser som stärker småskaliga livsmedelsproducenters tillgång till rådgivning och kunskap om klimatsmarta tekniklösningar anpassade till norra Sveriges förhållanden. Insatserna ska underlätta val och användning av teknik som främjar resurseffektiv och hållbar produktion, samtidigt som de stärker företagets motståndskraft och beredskap mot klimatrelaterade och samhällsstörtande händelser.

✓ **Genomförare:** Rådgivningsorganisationer och forskningsaktörer.

Information och vägledning om investeringsmöjligheter

Genomföra riktade insatser som hjälper primärproducenter att identifiera och ansöka om relevanta investeringsstöd som stärker resiliens, beredskap och långsiktig hållbarhet. Genom ökad kunskap om och tillgång till finansieringsmöjligheter stärks förmågan att upprätthålla primärproduktion vid samhällsstörningar och kriser.

✓ **Genomförare:** Länsstyrelsen, kommuner, rådgivnings- och främjarorganisationer.

Klimatanpassning i primärproduktionen

Insatser som syftar till att identifiera och hantera väderrelaterade risker som påverkar primärproduktionen i Norrbotten. Arbetet omfattar klimatrelaterade hot som extrema väderhändelser och ökade smittrisker hos grödor, djur och vattenlevande resurser. Förebyggande åtgärder, handlingsplaner och förstärkt övervakning ska göra produktionen mer motståndskraftig och bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning i regionen.

Genomföra insatser för att utveckla växtodlingen i norra Sverige med hänsyn till ett förändrat klimat, till exempel genom att försöksodla nya sorter, förädla grödor, förändra odlingsmetoder och utveckla och testa nya tekniker.

✓ **Genomförare:** Forskningsaktörer, rådgivningsaktörer, relevanta myndigheter.

Stärkt livsmedelsberedskap hos privatpersoner

Genomföra insatser för att stärka privatpersoners livsmedelsberedskap, till exempel informationsinsatser och praktiska råd om hemberedskap och hur man bygger upp ett långsiktigt matförråd. Det omfattar även att stärka privatpersoners kunskap om odling, vilda växter och bär, samt hur den egna skörden kan tas tillvara. Insatserna kan inkludera föreläsningar, workshops och praktiska kurser om odlingsmetoder, förädling och livsmedelsförvaring. Ökad kunskap och praktiska färdigheter främjar ett hållbart nyttjande av resurser, en högre grad av självförsörjning och stärkt beredskap.

✓ **Genomförande:** Länsstyrelsen, kommuner, Regionen, rådgivningsorganisationer.

Mål 4a

Kunderna köper mer norrbottnisk mat genom ökad kunskap om hållbar konsumtion

Målet är att öka kunskapen om norrbottnisk produktion, dess mervärden och hälsosamma matval genom norrbottnisk mat.

Ystra kor hos Pesulas lantbruk i Övre Kukkola. FOTO: Åsa Pesula.

Effekter som ska uppnås enligt handlingsplanen:

- Ökad kunskap om hållbar matproduktion, konsumtion och hälsosamma matval.
- Förbättrad folkhälsa hos länets konsumenter.
- Konsumenterna köper mer norrbottnisk mat.

Effekter uppnås i huvudsak genom informations- och kunskapshöjande aktiviteter samt genom att utveckla pedagogik och metoder.

Hur når vi målet?

Öka kunskapen om hållbar mat, folkhälsa och norrbottniska mervärden

Genomföra insatser för att öka kunskapen om hållbar matproduktion, matkonsumtion, folkhälsa och den norrbottniska matens mervärden.

Målgruppsanpassade insatser mot till exempel konsumenter och offentliga aktörer som personal inom skola, måltidsservice, vård, äldreomsorg och mot beslutsfattare. Det kan omfatta

- Informationskampanjer och föreläsningar
- praktiska aktiviteter som utbildningar, workshops och matlagingskurser
- rådgivning och utveckling av verktyg för måltidsplanering.
- insamling och presentation av fakta och statistik om folkhälsa och konsumtionsmönster för att ytterligare stödja utvecklingen mot en mer hållbar och hälsosam matkonsumtion.

Initiativ som Nära Mats 8 *anledningar att välja norrbottniskt* och de norrbottniska kostråden *Hitta ditt sätt* används för att sprida kunskap och skapa engagemang kring hållbar matproduktion, konsumtion och folkhälsa.

☑ Genomförare: Nära Mat, Region Norrbotten, kommuner.

Hitta ditt sätt Att äta **grönare, mer norrbottniskt, lagom mycket & röra på dig.**

Även en liten förändring kan göra **STOR** skillnad för hälsan.

MINDRE
Salt
Läsk, sötsaker & snacks
Rött kött & chark
Alkohol

BYT
Importerat kött & mejerivaror → Norrbottniskt & svenskt kött & mejerivaror
Vitt mjöl → Fullkorn
Ris → Norrbottnisk potatis
Smörbaserade matfetter → Växtbaserade Matfetter & oljor
Feta & smaksatta mejeriprodukter → Magra & naturella mejeriprodukter
Exotiska frukter → Svenska frukter & bär

TILL

MER
Grönsaker & rotfrukter
Frukt & bär
Ärter, bönor & linser
Fullkorn
Nötter & frön
Fisk & skaldjur

Mer rörelse i vardagen

Handla rätt!
1. Norrbottniskt 2. Svenskt 3. Miljömärkt

Läs mer om varför du ska handla norrbottnisk mat på www.mernorrbottniskmatpatallriken.nu

Presentationsmaterial från uppdaterade norrbottniska kostråd 2026, "Hitta ditt sätt".

Öka kunskapen om norrbottnisk matkultur och gastronomi

Genomföra insatser för att öka kunskapen om norrbottnisk matkultur och gastronomi hos konsumenterna. Till exempel informationsinsatser och digitala kampanjer som får konsumenterna att välja norrbottnisk mat eller genom att lyfta goda exempel från länet som lokala producenter, restauranger, matentreprenörer och inspirerande projekt.

☑ **Genomförare:** Nära Mat, Regionen, kommuner, främjar- besöksnärliga- och rådgivningsorganisationer.

Varsamma barnhänder planterar förgroddade kålplantor. FOTO: Anna-Karin Landin.

Integrera hållbar mat i skolans undervisning och pedagogik

Genomföra aktiviteter som bidrar till att integrera temat hållbar mat i skolans undervisning och pedagogiska arbete.

Exempelvis utveckla och sprida pedagogiskt undervisningsmaterial om hållbar matproduktion och konsumtion för att stärka kunskapen om norrbottnisk mat och kopplingarna till miljö, klimat, folkhälsa och den norrbottniska matens mervärden. Arbetet inkluderar även utbildningsmaterial för lärarutbildningar så att kunskapen om hållbar och norrbottnisk matproduktion kan föras vidare till barn och unga. Undervisningsmaterialet kan innehålla fakta, övningar, digitala verktyg samt goda exempel från länet och ska spridas via relevanta utbildningsplattformar och samarbeten med skolor, lärarutbildningar och offentliga aktörer.

Det kan även vara att anordna föreläsningar, dialogmöten och studiebesök riktade till pedagoger, lärarstudenter, studie- och yrkesvägledare samt kommunala och regionala skolpolitiker för att inspirera och visa hur ämnet kan integreras i skolans undervisning och pedagogiska arbete.

✓ **Genomförare:** Forskningsaktörer, kommuner, Regionen, Nära Mat.

Upplevelsebaserat lärande om matproduktion

Genomföra aktiviteter som ger barn och unga möjlighet att uppleva matproduktion både på plats och i skolan, exempelvis genom att möjliggöra studiebesök hos livsmedelsföretag, exempelvis inom lantbruk, fiske, eller rennäring, samt genom att matproducenter besöker skolklasser. Det kan även vara att erbjuda praktikplats för unga inom sektorn. Syftet är att stärka barn och ungas kunskap om hållbar och norrbottnisk matproduktion.

✓ **Genomförare:** Kommuner, livsmedelsföretag, forskningsaktörer, främjar- och rådgivningsorganisationer, Nära Mat.

Odlings- och matlagningsprojekt i skolan

Insatser för att utveckla skolträdgårdar och odlingsprojekt i skolor i hela länet där elever får prova på att odla råvaror och att använda sig av dem i matlagning. Syftet är att ge praktisk erfarenhet av matproduktion och stärka kunskap och intresse för lokal, hållbar och hälsosam mat.

✓ **Genomförare:** Kommuner, rådgivnings- och främjarorganisationer.

Mål 4b

Kunderna köper mer norrbottnisk mat genom en utvecklad och attraktiv norrbottnisk matmarknad

Målet är att andelen norrbottnisk mat ska öka i butik, på restauranger, vid event och i offentliga kök. Den regionala maten ska vara lätt att hitta. Mat och produkter ska utvecklas kreativt och serveras med stolthet.

Skördemarknad vid Skogsbynets trädgård. FOTO: Lynette van der Bij.

Effekter som ska uppnås enligt handlingsplanen:

- Andelen norrbottnisk och svensk mat har ökat i offentliga kök, serveringar och vid konferenser som arrangeras av offentliga aktörer.
- Andelen norrbottnisk och svensk mat har ökat i butik, på restauranger och vid event.
- Attraktiva restaurangbesök med mer norrbottnisk mat på tallrikarna.
- Norrbottnisk mat utvecklas kreativt och serveras med stolthet.

Hur når vi målet?

Offentlig upphandling av norrbottniska livsmedel

Genomföra insatser för att öka andelen norrbottnisk, hållbar och hälsosam mat med lokal identitet i offentlig verksamhet. Arbetet omfattar exempelvis att:

- **Utveckla och sprida riktlinjer** för inköp av livsmedel som främjar konsumtion av norrbottnisk mat. Riktlinjerna avser till exempel beställning och avrop av måltider och livsmedel vid konferenser, möten, representation och liknande.
- **Ta fram en upphandlingspolicy** som främjar att lokala och småskaliga leverantörer kan delta i upphandlingar, till exempel genom att dela upp kontrakt i mindre partier eller genom att samordna via grossister.
- **Öka kunskapen om offentlig upphandling**, logistik och samordnade inköp med fokus på att främja lokala leverantörer och underlätta leveranser från små producenter.
- **Anordna träffar och studiebesök** hos producenter för att öka kunskapen om offentlig upphandling och skapa dialog mellan producenter och inköpare.
- **Stödja samverkan** mellan producenter och med offentliga aktörer för att underlätta gemensamma anbud och stärka deras förutsättningar att delta i offentliga upphandlingar.

✓ **Genomförare:** Kommuner, Regionen, Länsstyrelsen, aktörer inom grossistverksamhet.

Synliggöra norrbottniska livsmedel i handeln

Genomföra insatser för att synliggöra och öka tillgängligheten till norrbottnisk mat och dryck i detaljhandeln genom tydliga och inspirerande butiksexponeringar. Exempelvis särskilda hyllor, skyltar och märkning ska lyfta fram lokala produkter och göra dem lätta att hitta. Strategisk placering, visuella symboler, positiva budskap och tips ska uppmuntra kunder att välja norrbottniska alternativ.

✓ **Genomförare:** Detaljhandeln.

Öka kunskapen om norrbottniska livsmedel och matkultur

För offentliga kök, restaurang och besöksnäringen

Genomföra riktade utbildningsinsatser för personal inom offentliga kök, restaurangbranschen och besöksnäringen som bidrar till att konsumtionen av norrbottnisk mat och dryck ökar samt att regionens gastronomiska identitet stärks. Utbildningarna ska ge både praktisk och teoretisk kompetens om norrbottniska livsmedel och deras mervärden, såsom hållbarhet, kvalitet, tradition och lokal identitet. Innehållet kan omfatta säsongsanpassad menyplanering, receptutveckling och tillagningsmetoder, samt hur man skapar attraktiva och kostnadseffektiva rätter baserade på lokalproducerade råvaror.

Utbildningarna ska även ge kunskap i hur lokal mat och dryck kan kommuniceras och marknadsföras på ett sätt som stärker platsens identitet och kulturella värden.

För detaljhandeln och grossister

Aktiviteter för att öka kunskapen om norrbottnisk mat, mervärden och matkultur hos personal inom detaljhandeln och grossister, med syfte att öka tillgängligheten av norrbottniska livsmedel i butik och hos grossister. Det kan exempelvis omfatta utbildningar, studiebesök och provsmakningar som ökar personalens kunskap och engagemang kring norrbottniska råvaror, producenter och regional matkultur.

- ☑ **Genomförare:** Livsmedelsföretag, Nära Mat, främjar- och rådgivningsorganisationer, livsmedelsföretag.

Gunny Bertilsson, Marika Wigenstam och Bo Lundmark från Glommersbär – medaljörer vid SM i Mathantverk 2025. FOTO: Stéphane Lombard, Eldrimner

Lyfta norrbottniska livsmedel genom events

Genomföra och stödja event och aktiviteter som lyfter Norrbottens mat, dryck och matkultur, exempelvis mat- och dryckesmarknader, koktävlingar, skördefester eller aktiviteter som skapar direktkontakt mellan producenter och konsumenter.

Evenemangen ska synliggöra lokala producenter, deras produkter och regionala mattraditioner, öka kunskapen om norrbottnisk livsmedelsproduktion och gastronomiska identitet samtidigt som mötesplatser skapas för aktörer i livsmedelskedjan, konsumenter och beslutsfattare.

Syftet är att öka efterfrågan på lokal mat och dryck och stärka regionens gastronomiska identitet som en attraktiv del av besöksnäringen.

- ☑ **Genomförare:** Kommuner, främjarorganisationer, rådgivnings- och besöksnärringsorganisationer, Nära Mat, Regionen, livsmedelsföretag.

Lunch hos Huuva Hideaway i Liehittäjä. FOTO: Håkan Stenlund, Arctic Sweden Visitors Board.

Synliggöra norrbottniska livsmedel i måltidsupplevelser

Insatser för att stödja offentliga kök, restauranger och turistföretag informera om måltidens ursprung och mervärden. Det kan bland annat ske genom menyer, märkning och skyltning eller personalens berättelser om råvaror, producenter eller matkultur. Insatserna ska bidra till att öka kunskapen om och stoltheten över den norrbottniska måltiden och att stärka platsens gastronomiska identitet och attraktionskraft.

✓ **Genomförare:** Kommuner, Regionen, Nära Mat, aktörer inom restaurang och besöksnäring.

Samverkan för stärkt norrbottnisk gastronomi och matkultur

Genomföra insatser som stärker samverkan mellan producenter, förädlare, restauranger, butiker, grossister och besöksnäringens företag i Norrbotten, med fokus på gastronomisk utveckling av norrbottniska råvaror, livsmedelsprodukter, måltider och måltidsupplevelser. Det kan omfatta att skapa nätverk och forum för erfarenhetsutbyte, kompetensutveckling, produktutveckling och att skapa affärsrelationer. Samverkan ska bidra till att både lyfta traditionella livsmedel och matkultur och att inspirera till nya innovativa måltider och upplevelser.

✓ **Genomförare:** Främjar- och rådgivningsorganisationer, Nära Mat, besöksnäringens organisationer, livsmedelsföretag.

Förberedelse av norrbottnisk måltid på Arctic Bath, med fokus på lokala råvaror och hög gastronomisk kvalitet. FOTO: Erik Olsson, Arctic Bath.

Mål 5

Produktionen av norrbottnisk mat ska ha en större del i samhällets utveckling och planering

Målet är att produktionen av norrbottnisk mat ses som en viktig strategisk fråga och prioriteras av samhället.

Skördetröska under arbete. FOTO: Roine Magnusson/Johnér.

Effekter som ska uppnås enligt handlingsplanen:

- Produktionen av norrbottnisk mat ses som en viktig strategisk fråga och är integrerad i olika delar av samhällsutvecklingen.
- Kunskapsöverföring, samverkan och koordinering mellan lokal, regional och nationell nivå är stärkt.
- Det finns ett samlat och lättillgängligt underlag som stärker strategisk planering, livsmedelsberedskap och utvecklingen av värdekedjan och livsmedel är integrerat i fysisk planering.
- Ökad innovation, utveckling och tillämpning av aktuell forskning utifrån norra Sveriges förutsättningar.

Effekter uppnås i huvudsak genom ökat samarbete mellan offentliga aktörer på lokal, regional och nationella nivå. Det krävs ökad kunskap kring strategiska frågor, livsmedelsproduktion, behov för landsbygdens utveckling och en gemensam aktiv problemlösning.

Hur når vi målet?

Integrera livsmedelsnäringen i samhällsutvecklingen

Insatser för att livsmedelsnäringen fullt ut ska integreras i utvecklingsarbete och positioneras som en nyckelaktör i samhällsomvandlingen och den gröna industriella omställningen. Insatserna ska bidra till att sektorn ges samma tillgång till stödsystem, innovationsmiljöer och strategisk kommunikation som andra prioriterade näringar. Exempel på aktiviteter:

- **Livsmedelsnäringen ska inkluderas i styrdokument och strategier:** Säkerställ att livsmedelsnäringen finns med som prioriterat område i regionala utvecklingsstrategier, innovationsstrategier, kommunala näringslivs- och utvecklingsprogram och motsvarande. Upprätta forum för dialog mellan Länsstyrelsen i Norrbottens län, Region Norrbotten, kommunerna och livsmedelsaktörer för att påverka strategiska utvecklings- och planeringsprocesser.
- **Anpassa stödsystem och finansiering:** Identifiera och öppna relevanta företagsstöd, innovationsfonder och motsvarande för livsmedelsföretag och skapa riktade utlysningar.
- **Integrera i innovationssystemet:** stärk samverkan och samarbete mellan forskning, livsmedelssektorn och övriga industrisektorer för att utveckla gemensamma lösningar
- **Kommunicera och synliggör.** Genomföra kommunikationsinsatser som lyfter livsmedelssektorn som en central del av den gröna industrin i norr, till exempel sprida goda exempel på innovation, sysselsättning och hållbarhet från livsmedelsföretag i regionen.

Nationell och internationell påverkan och kunskapsöverföring. Utveckla norra Sveriges och Norrbottens position genom att stärka samverkan mellan offentliga aktörer och företag. Ta fram gemensamma ställningstaganden och policyunderlag som lyfter regionens viktiga frågor, utmaningar och behov inom livsmedelssektorn. Det omfattar bland annat att påverkansarbeteför att minska regelbördan för livsmedelsföretag, synkronisera mål och uppdrag inom olika politikområden som berör livsmedelssektorn. Det innebär också fortsatt arbete för att identifiera och förenkla regelkrångel för livsmedelsföretag, inklusive för gästarbetare som plockar vilda bär. Insatserna sker sektorsövergripande, på lokal, regional, nationell och EU-nivå.

Genomförare: Regionen, främjarorganisationer, kommuner, Länsstyrelsen.

Offentliga aktörer i samarbete för ett stärkt genomförande av Norrbottens livsmedelsstrategi, Nära Mat. FOTO: Sara Borgström.

Stärkt samordning av den regionala livsmedelsstrategin Nära Mat

Genomföra insatser för att stärka den strategiska samordningen av den regionala livsmedelsstrategin Nära Mat genom tydliga strukturer för styrning, uppföljning och samverkan samt stärkt strategisk kommunikation och förankring.

Åtgärden syftar till att skapa en långsiktigt hållbar och resursatt samordningsfunktion som fungerar som ett nav i det regionala utvecklingsarbetet för livsmedel. Funktionen ska aktivt bedriva omvärldsbevakning och agera länk mellan det lokala, regionala och nationella arbetet för att säkerställa kunskapsöverföring, samordning av initiativ och ett effektivt genomförande av livsmedelsstrategins mål.

Genomförande: Länsstyrelsen, Regionen, kommuner, LRF.

Integrera livsmedelsförsörjning i den fysiska planeringen

Genomföra insatser som stärker kommunernas förmåga att integrera livsmedelsförsörjningen i den fysiska planeringen, såväl mark och vattenområden, och att hantera dem som en långsiktigt strategisk resurs, till exempel genom stärkt skydd av brukningsvärd jordbruksmark. Insatserna kan omfatta:

- **Utbildningar och workshops** för planerare och beslutsfattare om hur livsmedelsförsörjning, jordbruksmarkens värden och strategier för att skydda brukningsvärd mark kan integreras i översiktsplaner (ÖP) och fördjupade översiktsplaner (FÖP).
- **Utforma kunskaps- och stödmaterial**, inklusive geografiska kunskapsunderlag som identifierar och beskriver värdefulla mark och vattenområden på regional nivå.
- **Stöd i översiktsplaneringen** för att peka ut värdefulla mark och vattenområden för livsmedelsproduktion och formulera riktlinjer för hur dessa ska bevaras och skyddas från exploatering.
- **Organisera samverkansforum** för erfarenhetsutbyte och lärande mellan kommuner, regionala aktörer och andra berörda parter.

☑ **Genomförare:** Länsstyrelsen, kommuner, Regionen.

Öka kunskapen om livsmedelsstrategin hos offentliga aktörer

Genomföra insatser som höjer kompetensen och ökar kunskapen hos regionala och kommunala politiker och tjänstemän om livsmedelssektorns betydelse för strategisk samhällsutveckling, hållbarhet och resilienta samhällen.

Arbetet ska stärka förståelsen för de lokala och regionala förutsättningarna samt livsmedelsstrategins roll, och därigenom underlätta planering, beslut och genomförande på lokal och regional nivå. Insatserna kan omfatta inspirations- och informationsaktiviteter, utbildningar och samarbetsforum som belyser livsmedelssystemets utmaningar, möjligheter och potential för en hållbar utveckling samt skapar bättre förutsättningar för samordnade insatser i hela länet.

☑ **Genomförare:** Nära Mat, Regionen, förbundet Norrbottens kommuner och främjarorganisationer.

Utveckla livsmedelstillsynen

Utveckla livsmedelstillsynen genom att stärka tillsynsmyndigheternas arbete med effektiva och verksamhetsanpassade kontroller. Det kan omfatta kompetensutvecklingsinsatser om lokal livsmedelsproduktion, lagstiftning och kontrollmetoder samt ökad dialog och samverkan med bransch och företag för att underlätta regelefterlevnad och ge behovsanpassat stöd.

☑ **Genomförare:** Länsstyrelsen, kommuner.

Inventera och visualisera regionens livsmedelsproduktion

Genomföra en länsövergripande inventering av tillgängliga jordbruksmarker, gårdar, produktionsplatser och livsmedelsanläggningar och sammanställa resultatet i ett GIS-baserat kartverktyg som visualiserar markanvändning, resursflöden och funktionella samband inom livsmedelskedjan.

Underlaget ska användas för att stödja strategisk samhällsplanering, identifiera flaskhalsar och synergier i värdekedjan, stärka livsmedelsberedskapen samt underlätta kompetensförsörjning genom att matcha producenter och markägare (se även mål 1 kompetensförsörjning livsmedelssektorn)

✓ **Genomförare:** Regionen, Länsstyrelsen, kommuner.

Utveckling och analys, Bottenvikens bryggeri. FOTO: Snaps by Malin.

Stärka livsmedelsforskning i norra Sverige

Säkerställa att regionala aktörer bidrar till och drar nytta av livsmedelsforskning för att stärka innovation och utveckling i det regionala livsmedelssystemet. Den omfattar bland annat ökad samverkan och samarbete mellan regionala offentliga aktörer, livsmedelsföretag och forskningsaktörer, att sprida kunskap om aktuell forskning och forskningsresultat samt tillämpning av konkreta utvecklingsinsatser baserat på aktuella forskningsresultat

✓ **Genomförare:** Forsknings- och livsmedelsaktörer, Nära Mat, Regionen, Norrbottens kommuner och rådgivnings- och främjarorganisationer.

Trålning av siklöja i Bottenviken. FOTO: Guldhaven.

Utveckla den blå värdekedjan

Insatser för att stärka det regionala vattenbruket och det kustnära yrkesfisket, bland annat genom lokalisering, fördjupad kunskap om lokal miljöpåverkan, samt stöd till innovationer, produkt- och marknadsutveckling.

Vidare ingår att höja kompetensen inom näringarna genom utbildningsinsatser och samverkan mellan företag, forskningsaktörer och offentliga aktörer samt att verka för att fiskekvoter beslutas i god tid, till exempel genom tidiga samråd mellan myndigheter och företag. Syftet är att ge företagen bättre förutsättningar att planera sina säsongsverksamheter.

✓ **Genomförare:** Länsstyrelsen, Regionen, kommuner, forsknings- och utbildningsaktörer, samt företag och branschorganisationer.

Samverkan viltförvaltning

Främja en balanserad viltförvaltning som bidrar till att minska målkonflikter mellan viltstammar och primärproduktion inom jordbruk, yrkesfiske och rennäring. Genom samverkan, kunskapsutbyte och förebyggande åtgärder ska förvaltningen bidra till både hållbara viltpopulationer och livskraftig primärproduktion.

✓ **Genomförare:** Länsstyrelsen, branschorganisationer och relevanta myndigheter.

Mål 6

Norrbottnisk mat bidrar till att utveckla cirkulär ekonomi

Målet är att en ökad produktion och konsumtion av norrbottnisk mat har bidragit till cirkulär ekonomi, den gröna omställningen och Agenda 2030. För att utveckla cirkulär ekonomi inom livsmedelssektorn i länet krävs att både produktion och konsumtion verkar i samma riktning, där miljömässig-, ekonomisk- och social hållbarhet är varandras förutsättningar och stöd.

FOTO: Istockphoto.

Effekter som ska uppnås enligt handlingsplanen:

- Den cirkulära ekonomin utvecklas
- Grön omställning - minska användningen av fossil energi och förbättrad climateffektivitet
- Minskat matsvinn

Effekter uppnås i huvudsak genom innovationsarbete med företagen i fokus, men också genom att skapa förutsättningar som motiverar företag till en grön omställning med minskat nyttjande av fossil energi och minskat svinn i hela värdekedjan.

Hur når vi målet?

Stärkt infrastruktur för livsmedelskedjan i Norrbotten

Insatser för att bygga en sammanhållande infrastruktur som stärker livsmedelskedjan i Norrbotten – från produktion och förädling, till distribution och leverans till konsument. Åtgärden ska bidra till **ökad** cirkulär ekonomi genom att resurser, transporter och infrastruktur delas mellan aktörer, till en robustare och mer hållbar livsmedelsförsörjning och att mindre producenter lättare kommer in i systemen. Insatserna kan exempelvis omfatta utvecklingsprojekt för att:

- stärka **förädlings- och slaktkapacitet**, genom fler fasta och/eller mobila enheter, exempelvis för kvarnar, grönsaker, mejeri eller annan förädling.
- stärka **regional och lokal lagerkapacitet**
- **effektivisera logistik och distribution**, exempelvis genom samordnade transporter, gemensamma samlastningspunkter och digital ruttplanering
- **kartlägga brister i värdekedjan** och föreslå lösningar för att säkerställa hållbara värdekedjor.
- **skapa samverkansforum** för aktörer i leveranskedjan för erfarenhetsutbyte och gemensam utveckling/lösningar

✓ **Genomförare:** Forskningsaktörer, livsmedelsföretag, kommuner, Regionen, Länsstyrelsen, rådgivnings- och främjarorganisationer.

Cirkulär livsmedelsproduktion

Genom utvecklingsprojekt bidra till att utveckla nya metoder, produkter och marknadskoncept baserade på cirkulära principer för livsmedel och insatsvaror. Insatserna ska bidra till att tillvarata restströmmar, minska matsvinn och skapa nya affärsmöjligheter för att stärka regionens konkurrenskraft, resiliens och hållbara livsmedelssystem.

Arbetet kan omfatta kartläggning av restflöden och matsvinn från jordbruk, fisket, livsmedelsförädling, dagligvaruhandeln, restauranger, offentliga kök och industri som kan återanvändas i produktion eller förädlas till nya produkter. Vidare kan det omfatta etablering av en samverkansplattform mellan livsmedelssektorn aktörer och industrin för att främja innovation, kunskapsutbyte och gemensam utveckling. Resultaten kan ligga till grund för pilotprojekt där aktörer samarbetar för att testa cirkulära lösningar, nya produkter och analyserar effekter på ekonomi och miljö.

✓ **Genomförare:** Forskningsaktörer, kommuner, Regionen, rådgivnings- och främjarorganisationer, restauranger, dagligvaruhandeln, industrin.

Hållbar resursanvändning och hög produktivitet

Genomföra utbildningar, utvecklingsinsatser och demonstrationsprojekt som främjar hållbara, resurseffektiva och kretsloppsbaseade jordbrukssystem i Norrbotten.

Insatserna ska stödja företagen att implementera resurseffektiva arbetsmetoder, hållbara produktionsprocesser och innovationer som minskar miljöpåverkan och synkroniserar miljö- och klimatprestanda med ökad produktivitet och lönsamhet.

Det kan till exempel handla om energieffektivisering eller att införa gröna alternativ som ersätter fossil energi (biogas, solceller, biobaserade drivmedel mm), optimering av vattenanvändning, återanvändning av restvärme, minskning av kemikalie- och förpackningsanvändning, cirkulära lösningar för biprodukter och metoder som förbättrar jordhälsa och stärker markens långsiktiga produktionsförmåga.

☑ **Genomförare:** Forskningsaktörer, främjar- och rådgivningsorganisationer.

Minskat matsvinn

Genomföra insatser för att minska matsvinn i offentliga kök, restauranger, detaljhandel och hushåll. Arbetet omfattar att stödja aktörer att systematiskt kartlägga sitt matsvinn samt att utveckla och genomföra åtgärdsplaner *för att minska* eller omhänderta matsvinn.

Insatserna kan inkludera att utveckla mät- och uppföljningsverktyg, utbildningar, erfarenhetsutbyte samt informations- och motivationsinsatser. Insatserna kan omfatta kampanjer riktade mot hushållen, ta fram och sprida verktyg, metoder och utbildningsmaterial som gör det enklare att minska och omhänderta matsvinn i vardagen. Målet är att öka medvetenheten hos hushållen, stödja beteendeförändringar och främja en mer hållbar konsumtion.

☑ **Genomförare:** Kommuner, Regionen, Länsstyrelsen, främjar- och rådgivningsorganisationer, forskningsaktörer.

Metod

Underlaget till handlingsplanen har tagits fram i bred samverkan med aktörer från hela livsmedelskedjan.

Handlingsplanen har tagits fram av projektmedarbetare på Länsstyrelsen i Norrbottens län i samarbete med Region Norrbotten och förbundet Norrbottens Kommuner och bygger på ett omfattande kunskapsunderlag från workshops, dialogmöten, övningar, intervjuer, enkäter och rapporter samt på den Nationella livsmedelsstrategin 2.0. Den är förankrad i Nära Mats styrgrupp där Länsstyrelsen i Norrbottens län, Region Norrbotten, förbundet Norrbottens Kommuner, Lantbrukarnas Riksförbund och Hushållningssällskapet Norrbotten-Västerbotten ingår.

Handlingsplanen tar vidare avstamp i en sammanställning av genomförda åtgärder i den tidigare handlingsplanen 2022–2025 samt rapporten *Livsmedelsproduktion i Norrbottens län 2023 – arbetstillfällen, omsättning och försörjningsförmåga av mat*, framtagen av Lars Jonasson på uppdrag av Länsstyrelsen.

Workshops, dialogmöten och en särskild satsning på länets kommuner

I april 2025 genomfördes en större workshop tillsammans med aktörer från hela livsmedelskedjan – bland annat livsmedelsföretagare, främjar- och rådgivningsorganisationer samt tjänstepersoner och politiker från offentlig sektor. Under hösten har workshops hållits för bland andra Tillväxtberedningen, Kommunstyrelsens Ordförande, Näringslivets Aktörer och den Regionala gruppen för exportsamverkan.

Flertalet dialogmöten har anordnats under hösten med representanter från näringslivet och offentliga aktörer inom samhällsplanering, beredskap, besöksnäring, primärproduktion och förädling. Utöver det har det även tillkommit underlag från detaljhandeln, Sametinget och Matfiskodlarna.

En särskild kommunsatsning har gjorts under hösten. Bland annat har 4 enkäter skickats ut till länets 14 kommuner inom områdena beredskap, näringsliv, fysisk planering och upphandlings/inköp. Syftet var att få kommunernas syn på nuläge och önskat läge gällande åtgärder och insatser i handlingsplan 2026–2030.

Insikter och åtgärdsförslag har också samlats in från en seminarieövning i livsmedelsberedskap samt en idéverkstad om framtidens odling i Norrbotten som Nära Mat har varit medarrangör till.

Alla synpunkter som har tagits emot har bearbetats och ligger till grund för Nära Mats handlingsplan 2026–2030.

Workshop om utveckling av handlingsplan 2026–2030, med aktörer från hela livsmedelskedjan.
FOTO: Viveka Österman.

